

УДК 159.9

РОЗВИТОК «SOFT SKILLS» У СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ

*Ірина Ткачук,
завідувач лабораторії прикладної психології освіти,
Український науково-методичний центр
практичної психології і соціальної роботи НАПН України
кандидат педагогічних наук,
м.Київ*

*Сосновенко Наталія,
науковий співробітник
лабораторії прикладної психології освіти,
Український науково-методичний центр
практичної психології і соціальної роботи НАПН України,
м. Київ*

Обґрунтовано актуальність опанування студентами закладів фахової передвищої освіти «м'якими» навичками як важливого чинника їхньої майбутньої професійної успішності. Запропоновано тренінгову програму «Шлях до порозуміння», спрямовану на формування в студентів навичок ефективної комунікації, медіації, конструктивного вирішення конфліктів.

Ключові слова: заклади фахової передвищої освіти, професійна успішність, «soft skills», комунікативні навички, тренінгова програма.

Ірина ТКАЧУК, Наталія СОСНОВЕНКО

РАЗВИТИЕ «SOFT SKILLS» У СТУДЕНТОВ КОЛЕДЖЕЙ

Обоснована актуальность освоения студентами учреждений среднего профессионального образования «мягкими» навыками как важного фактора их будущей профессиональной успешности. Предложена тренинговая программа «Путь к взаимопониманию», направленная на формирование у студентов навыков эффективной коммуникации, медиации, конструктивного разрешения конфликтов.

Ключевые слова: заведения среднего профессионального образования,

професійна успішність, «soft skills», комунікативні навички, тренінгова програма.

Irina TKACHUK, Natalia SOSNOVENKO

SOFT SKILLS DEVELOPMENT IN COLLEGE STUDENTS

The article substantiates the importance of mastering "soft skills" by students of vocational prehigher education as an important factor in their future professional success. The "Path to Understanding" training program is proposed, which is aimed in developing students' skills in effective communication, mediation and constructive conflict resolution.

Key words: establishments of professional higher education, professional achievement, "soft skills", communicative skills, training program.

Постановка проблеми. Сучасна соціально-економічна ситуація в нашій країні і світі зумовлює зміни в усіх сферах професійної діяльності людини. Підприємства та організації сьогодні потребують від своїх працівників не лише високого рівня професійних знань, умінь і навичок, а й здатності ефективно взаємодіяти в професійному середовищі, спрямованості на досягнення високих професійних стандартів, на постійний професійний розвиток. Тому надзвичайно важливим завданням, яке наразі стоїть перед фаховою передвищою освітою, є підготовка конкурентоздатних фахівців, спрямованих на професійну успішність. Складником такої успішності є наявність у фахівців «soft skills» – навичок групової взаємодії, критичного мислення, креативності, прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення явища професійної успішності й умов її досягнення, останнім часом набуло потужного розвитку у працях сучасних вітчизняних і зарубіжних учених. Дослідники розглядають феномен успіху в контексті єдності свідомості і діяльності, передусім як інтеріоризацію заданих у суспільстві цінностей через відповідну рефлексивну діяльність у внутрішні надбання особистості [4, 3].

Більшість дослідників кар'єрних процесів погоджуються з тим, що феномен успішності в професійній діяльності варто розглядати як комплексний, що складається з декількох взаємозалежних складників. Кількість цих складових в різних дослідників різна, але до їхнього складу майже всі науковці поряд з такими характеристиками, як висока майстерність, продуктивність праці, виконання професійної діяльності на рівні високих зразків і стандартів, надійність і стійкість високих результатів, відносять і навички ефективної взаємодії в професійному середовищі, особистий розвиток і самореалізацію в професії, кар'єрне зростання, високі посади в ієрархії організації, високий соціальний статус, визнання, популярність у суспільстві.

Досліджуючи проблему професійної ідентичності як центральної ланки професійної реалізації, В. Єрмолаєва наголошує на тому, що її структуру утворюють три компоненти: індивідуальний (професійна самоідентифікація, або Я-концепція), інструментальний (професійні знання, вміння, навички), і соціальний (відповідність соціальному замовленню): їх збіг трактується дослідницею як професійна ідентичність, а розбіжність – як той або інший різновид професійного маргіналізму. «Реалізацію професіонала вона розглядає не тільки як самореалізацію, яка відбувається всередині суб'єкта і в інтересах суб'єкта, ступінь якої оцінює сам суб'єкт з позиції того, наскільки йому підходить ця професія, а й як реалізацію, звернену ззовні, здійснювана у формі соціальних професійних вчинків, через які вже соціум оцінює, наскільки йому підходить цей професіонал, якою мірою він відповідає його інтересам і запитам» [1, 51–59].

Отже, поняття «професійний успіх» можна визначити як усвідомлений особистістю позитивний результат професійної діяльності, який є динамічним, розгортається в часі на основі здобуття нею знань і самовдосконалення у предметно-перетворювальній діяльності у сфері професії, що підкріплюється її особистісним розвитком і уможливорює соціальну самореалізацію людини. Водночас соціальна самореалізація професіонала втілюється у вчинках, які відповідають його знанням про культурно-історичні запити суспільства і

позитивно оцінюються соціумом [4, 7].

Мета статті – обґрунтувати актуальність опанування студентами закладів фахової передвищої освіти «м'якими» навичками, як важливого чинника їхньої майбутньої професійної успішності; представити тренінгову програму «Шлях до порозуміння», спрямовану на формування в студентській молоді навичок у ефективній комунікації, медіації, конструктивного вирішення конфліктів і миротворчості.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом зарубіжні дослідники питань професійної успішності, характеризуючи професійно важливі якості фахівців, використовують терміни «hard skills» («тверді» навички) і «soft skills» («м'які» навички).

Термін «hard skills» або «тверді навички» означає комплекс професійних навичок, пов'язаний зі знанням фундаментальних та спеціальних дисциплін, здобуттям практичної підготовки тощо [2, 163].

Однозначного визначення терміна «soft skills» в науковців немає. У зарубіжних публікаціях є велика кількість моделей «soft skills», зокрема на думку Ю. Катели, американського експерта ринку праці, складниками «soft skills» працівників технічних спеціальностей є такі: професійне спілкування; критичне мислення; робота в команді; навчання протягом життя; навички підприємництва; лідерство [3, 108-109; 6]. Шведський дослідник А. Берглунд, зазначає, що для отримання ефективних результатів діяльності інженера потрібні такі «soft skills»: розуміння професійної та етичної відповідальності за прийняття інженерних рішень; здатність до критичної рефлексії прийнятих рішень; навички управління людськими ресурсами та самоорганізації; здатність брати на себе лідерські позиції у міждисциплінарній та мультикультурній команді; розуміння важливості навчання протягом життя; – володіння прийомами аргументації і професійної комунікації; вміння працювати у багатопрофільній команді [3, 108; 6].

Серед вітчизняних дослідників питанням розвитку «soft skills» у студентів українських навчальних закладів приділяли увагу К. Коваль, Н. Длугунович,

Ю. Лавриш та ін. Наголошуючи на важливості розвитку в студентській молоді «soft skills», дослідники зазначають, що в більшості професійних закладів освіти України помилково вважають, що лише навчальні дисципліни професійного спрямування забезпечують ефективну роботу фахівця та сприяють його кар'єрному зростанню [3, 106].

Характеризуючи шляхи формування «soft skills», автори зазначають, що передусім, це може відбуватись за активної участі студента в різних гуртках, спілках, громадських об'єднаннях, наукових товариствах, студентському самоврядуванні тощо. Така діяльність у різних студентських, молодіжних ініціативах допомагає вдосконалювати комунікативні навички та брати на себе відповідальність за рішення [2, 166].

Ефективним засобом формування «soft skills» в студентів закладів фахової передвищої освіти можуть бути також тренінгові програми, спрямовані на розвиток комунікативних навичок.

У 2018 році громадською організацією «Центр психологічного розвитку «Разом» у співпраці з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи та громадською організацією "Südost Europa Kultur e.V.", міста Берлін за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини на базі трьох закладів освіти м. Харкова, а саме: Харківського державного соціально-економічного коледжу; житлово-комунального коледжу ХНУМГ ім. А.М. Бекетова м. Харкова; Харківського коледжу Державного університету телекомунікацій, реалізовано проект з розвитку навичок ефективної комунікації та конструктивного вирішення конфліктів.

З метою розроблення програми розвитку комунікативних навичок здійснене діагностичне обстеження студентів зазначених закладів освіти, в якому використано такий діагностичний інструментарій.

1. Анкета складається з двох блоків. Відповідаючи на запитання першого блоку, студенти мали охарактеризувати себе за такими показниками: стан свого здоров'я, активність, навчання, стосунки в родині, особливості прийняття рішень, плани на майбутнє, інтереси, стосунки з викладачами, ставлення до

кривдників, вольові якості. Питання другого блоку передбачають самооцінку студентами своїх почуттів / емоцій / потреб, їхнє ставлення до конфліктів.

2. Опитувальник для вимірювання рівня самоповаги М. Розенберга.

3. Тест-опитувальник для діагностики поведінки людини в конфліктній ситуації К. Томаса.

Результати анкетування учасників програми дозволили зробити висновок про те, що питання конструктивного вирішення конфліктних ситуацій є важливим для сучасних студентів. Про це свідчать, зокрема, відповіді студентів Харківського державного соціально-економічного коледжу на запитання «Чи багато конфліктів виникає у Вашому житті?», на яке 71,49 % опитаних відповіли ствердно і більше 25 відсотків – погодились з тим, що конфлікти в них виникають часто і дуже часто.

Розроблена програма розвитку навичок ефективної комунікації та конструктивного вирішення конфліктів в учнів, студентів закладів фахової передвищої освіти складається з семи тренінгів.

Тренінг 1. Емоційна складова нашого життя. Ознайомлення з базовими емоціями, а також з емоціями сорому, провини та почуттям відповідальності.

Тренінг 2. Усвідомлення своїх потреб для розуміння себе та інших.

Тренінг 3. Виникнення конфлікту та його причин. Знаходження конструктивних шляхів вирішення конфліктів.

Тренінг 4. Миротворчі підходи до вирішення конфлікту (медіація, фасилітація діалогу, відновні кола)

Тренінг 5. Опанування методів ефективної комунікації, таких як, техніки активного слухання та Я – повідомлення.

Тренінг 6. Кроки ефективного спілкування за методикою М. Розенберга. Опанування технік ресурсування.

Тренінг 7. Командоутворення. Формування командного духу.

Програма пройшла апробацію на базі зазначених трьох закладів освіти м. Харкова (Харківського державного соціально-економічного коледжу; житлово-комунального коледжу ХНУМГ ім. А.М. Бекетова м. Харкова;

Харківського коледжу Державного університету телекомунікацій), загалом в ній взяло участь 189 студентів.

Аналіз результатів вхідного/вихідного діагностичного обстеження учасників програми свідчить про його ефективність щодо формування в них навичок ефективної комунікації, медіації, конструктивного вирішення конфліктів.

Висновок. Доведено, що важливим чинником майбутньої професійної успішності студентів закладів фахової передвищої освіти є опанування ними «м'якими» професійними навичками. Аналіз наукових джерел з питань розвитку «soft skills» свідчить, що основою «soft skills» є комунікативні навички. Громадською організацією «Центр психологічного розвитку «Разом» у співпраці з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи та громадською організацією "Südost Europa Kultur e.V.", Берлін за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини розроблено тренінгову програму для студентів закладів фахової передвищої освіти «Шлях до порозуміння», що спрямована на формування навичок ефективної комунікації. Вказана тренінгова програма пройшла апробацію на базі трьох закладів освіти м. Харкова. Аналіз результатів вхідного/вихідного діагностичного обстеження учасників програми свідчить про його ефективність щодо формування в них навичок ефективної комунікації, медіації, конструктивного вирішення конфліктів.

Список посилань

1. Ермолаева Е. П. Профессиональная идентичность и маргинализм: концепция и реальность / Е. П. Ермолаева // Психологический журнал. – 2001. – № 4. – С. 51–59.
2. Коваль К.О. Развитие «soft skills» у студентів – один з важливіших чинників працевлаштування / К.О. Коваль // Вісник Вінницького політехнічного університету. -2015. – № 2. – С. 162-167.
3. Лавриш Ю. Навички соціальної взаємодії як необхідна складова

підготовки інженерів у сучасному університеті / Ю. Лавриш //

Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди". Психологія. – 2015. – Вип. 37. – С. 104-111 .

4. Ткачук І. І. Формування у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / І. І. Ткачук – Київ, 2016. – 298 с.

5. Berglund, 2014 – Berglund A., F. Heintz Integrating Soft Skills into Engineering Education for Increased Student Throughput and more Professional Engineers/ Aseel Berglund, Fredrik Heintz // LTHs 8:e Pedagogiska Inspirationskonferens, 17 december, Linköping University, Sweden – 2014. Retrieved from https://www.lth.se/fileadmin/lth/genombrottet/konferens2014/11_Berglund_Heintz.pdf.

6. Catelly, 2010 – Catelly Y.M. Raising Stakeholders' Awareness of the Need for Soft Skills in the Tertiary Engineering Education Curriculum / Y.M. Catelly// Synergy – 2010. – No 6(1). – P. 41-56. Retrieved from : <http://synergy.ase.ro/issues/2010-vol6-no1/07-raising-stakeholders-awareness-of-the-need-for-soft-skills-in-the-tertiary-engineering-education-curriculum.pdf>.